

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۵

فهرست مندرجات

- بایستگی بنیاد نهادن مکتب خراسان بزرگ در علوم سیاسی؛
محسن خلیلی
- تکوین متقابل ایران و توران در خراسان و ماوراءالنهر: در آمدی بر دیگری شناسی بر مبنای شاهنامه فردوسی؛
سید علی منوری
- تحول قوانین اساسی افغانستان در پرتو الگوهای قانون اساسی؛
زکيه عادلې
- تمرکزگرایی و توسعه نیافتگی سیاسی در افغانستان؛
محسن مدیرشانه چی و کامبخش نیکویی
- افغانستان و سازمان همکاری شانگهای: فرصت‌ها، محدودیت‌ها و دورنما؛
علی اصغر داودی، عقيله نرگس رحمانی و عباس حسینی

انجمن علوم سیاسی ایران
شعبه خراسان

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۵

خاورپژوهی سیاسی به موجب مجوز شماره ۷۶۳۵۷ مورخ ۱۳۹۴/۹/۹ معاونت امور مطبوعاتی و اطلاع‌رسانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر می‌شود.

■ صاحب امتیاز و مدیر مسوول:

دکتر محسن مدیرشانه‌چی (انجمن علوم سیاسی ایران شعبه خراسان)

■ سردبیر:

دکتر وحید سینایی

■ مدیر داخلی:

دکتر مرضیه الوند

■ ناظر فنی:

رضا دانشمندی

■ طراح جلد:

مجید مدیر

■ آماده‌سازی:

انشاوات سخن گستر

■ چاپ:

مستاق

■ اعضای هیات تحریریه به ترتیب الفبا

دکتر اسحاق بخشی؛ دانشگاه بیرجند / دکتر سید محمد علی تقوی؛ دانشگاه فردوسی مشهد /

دکتر سید علی اصغر

داودی؛ دانشگاه آزاد اسلامی مشهد / پروفیسور روشن رحمانی؛ دانشگاه ملی تاجیکستان /
دکتر سید جواد رسولی؛ دانشگاه فرهنگیان / دکتر وحید سینایی؛ دانشگاه فردوسی مشهد /
دکتر محمد فرهاد عطایی؛ دانشگاه تهران / دکتر سعید گازرانی؛ دانشگاه آزاد اسلامی
مشهد / دکتر یوسف متولی حقیقی؛ دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد / دکتر علی اشرف
مجتهد شبستری؛ دانشکده روابط بین‌الملل / دکتر محسن مدیر شانه‌چی؛ دانشگاه آزاد
اسلامی مشهد / دکتر مجتبی مقصودی؛ دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی

■ اعضای هیات مشاوران به ترتیب الفبا

دکتر محمد وحید ینش؛ دانشگاه خاتم النبیین کابل / دکتر فرامرز تمنا؛ مرکز تحقیقات
استراتژیک افغانستان / دکتر محمد جواد صالحی؛ دانشگاه گوهرشاد کابل / دکتر محمد
اکرم عارفی؛ دانشگاه کاتب کابل

صفحه	فهرست مطالب نام نویسنده	عنوان
۸	محسن خلیلی	● بایستگی بنیاد نهادن مکتب خراسان بزرگ در علوم سیاسی
۳۶	مید علی منوری	● تکوین متقابل ایران و توران در خراسان و ماوراءالنهر: درآمدی بر دیگری شناسی بر مبنای شاهنامه فردوسی
۶۱	زکیه عادل	● تحول قوانین اساسی افغانستان در پرتو الگوهای قانون اساسی
۸۲	محسن مدیرشانه چی و کامبخش نیکویی	● تمرکزگرایی و توسعه نیافتگی سیاسی در افغانستان
۱۰۵	علی اصغر داودی، عقبه نرگس رحمانی و عباس حسینی	● افغانستان و سازمان همکاری شانگهای: فرصت‌ها، محدودیت‌ها و دورنما

ابریشم به منزله بازنمون دیپلماسی فرهنگی و دیپلماسی اقتصادی، و وجود زمینه‌هایی مساعد برای بازپیرایی و بازپیدایی اسلام فرهنگی، اشاره نمود. تشخیص و تمایز علوم سیاسی در دانشگاه‌های ایران، سبب کاهش سردرگمی‌ها و تکرارها می‌شود؛ استاد و دانشجو، مطابق باورها و علایق خود می‌توانند دانشگاهی را انتخاب کنند که با ایستارهای فرهنگی آنان قرابت داشته باشد. راه‌حل‌های عقلانی جداگانه برای گوناگونی دشواری‌های کشورداری، یافت می‌شود. در واقع، تشخیص‌یابی / تمایزیابی علوم سیاسی در دانشگاه‌های کشور سبب می‌گردد نوعی آمیزش عقلانی میان بینش (که امری بومی است) با دانش و روش (که ممکن است بومی نباشد) پدیدار شود.

کلیدواژه‌ها: علوم سیاسی، بومی‌سازی، تشخیص / تمایز دانشگاه‌ها، خراسان بزرگ، مکتب‌سازی

درآمد

ایده‌ی نگارش نوشتار، زمانی به ذهن نگارنده خطور کرد که عضو هیأت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد شده و به‌دلایل گوناگون، مسیر مشهد-تهران و تهران-مشهد را از طریق جاده‌ی سمنان، چندین و چندبار، در رفت و برگشت بود. بدون زیاده‌گویی، باید نوشت که نگارنده، هرگاه، از مشهد به‌سوی تهران حرکت می‌کرد، به‌طرزی ناخودآگاه، احساس می‌نمود که دارد از تاریخ و قدمت و اسطوره و احتشام و ملیت و زبان پارسی و فرهنگ اصیل ایرانی دور می‌شود؛ و بازگونی آن، زمانی که از تهران به‌سوی مشهد، روان می‌شد، احساس شگفت‌آوری داشت که انگار، نوعی غم‌پاد شادی‌بخش (نوستالژی تراژیک گونه‌ی حسرت‌فزون و زنده‌سازنده‌ی امید به آینده) او را در آغوش می‌گیرد؛ وجد و طربی دوباره از امید به بازخیزش و رستاخیز ایران و شادابی فرورفتن در ژرفنای تاریخ دراز آهنگ ایران‌زمین.

دیر زمانی است که نمی‌دانم این بوی جوی مولیان آید همی / یاد یار مهربان آید همی، چه خدنگی دارد که در جاتم فرومی‌رود و آه می‌کشم و فسرده می‌شوم و ترگونه می‌گردم؛ به‌ویژه آن‌که، رود کی روشندل را چه می‌شده که می‌توانسته است شعر خود را پیوسته کند و ریگ آموی و درشتی راه او / زیر پایم پرتوان آید همی، را بسراید.

بایستگی بنیاد نهادن مکتب خراسان بزرگ در علوم سیاسی^۱

محسن خلیلی^۲

چکیده

درباره‌ی سرشت علوم سیاسی، در جامعه‌ی ایران، گمان‌جا افتاده‌ای وجود دارد بدین روایت که علوم سیاسی زائیده‌ی غربیان، و مدرنیته‌ی فرنگستان، مامای سیاست بوده است. این گمانه‌زنی، درست یا نادرست، اکنون علوم سیاسی را در ایران دچار معضل نموده و در یک دام، گرفتار کرده است؛ زیرا، بود و نمود دانش سیاست در انتظام دانشگاهی در ایران، یکسان و هم‌شکل شده است؛ به این معنا که هیچ تفاوت و تمایزی میان دانشگاه‌های کشور از حیث متون، محتوا، منابع، روش‌های آموزش / پژوهش و برنامه‌ریزی درسی وجود ندارد. این همانندی سبب تکرار یک‌دستی‌ها شده و جذابیت دانشگاه‌ها را کاسته است؛ از این بابت که همه‌ی آراء و اقوال و مکتوبات، یکی است و هیچ مناظره‌ای در نمی‌گیرد و هیچ نقدی، ارائه نمی‌شود. درست این است که با توجه به مقتضیات محیطی / بومی، علوم سیاسی در هر دانشگاهی، معطوف به اندیشه‌ها، سنن، عرف، فرهنگ، باورها و تاریخ هر منطقه شود و به اصطلاح، علوم سیاسی در هر دانشگاهی واجد صفت مکتب (School) یا سبک و بژه (Style) گردد. شاید بتوان برای مکتب پیشنهادی و نوینان خراسان بزرگ در علوم سیاسی، به ویژگی‌هایی همچون پیوستگی تمدنی / فرهنگی با منطقه‌ی آسیای مرکزی، پیوستار اسلامی در حلقه‌های ارتباطی میان ایران / آسیای مرکزی / کشورهای اسلامی، اشتراک در زبان و ادب پارسی، همانندی‌های تاریخی، راه

^۱ - نگارنده، ایده‌ی مکتب خراسان بزرگ در علوم سیاسی را، نخستین بار، در تاریخ پنجم خرداد ۱۳۹۰ و در همایش رویکرد ایرانی به دانش سیاست (که توسط انجمن علوم سیاسی ایران برگزار شد) مطرح نمود.

^۲ - استاد علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد khalilim@um.ac.ir

دست‌پاک، فاطمه (۱۳۹۰) **خراسان بزرگ در عصر تیموریان**، مشهد: بدخشان.
 رحمانی، امیر؛ قربانخانی، محسن (۱۳۹۲) «خوارزم گوشه‌ای از سرزمین‌های خراسان بزرگ
 از دست‌و‌ذهن‌رفته»، **پژوهشنامه‌ی خراسان بزرگ**، سال ۴، شماره‌ی ۱۳، زمستان.
 رضویان، محمدتقی؛ شالی، محمد (۱۳۹۰) «جغرافیای تاریخی خراسان»، **پژوهشنامه‌ی
 خراسان بزرگ**، سال ۲، شماره‌ی ۴، پاییز.

احمد (۱۳۶۳) **خراسان بزرگ**، تهران: امیرکبیر.

احمد (۱۳۸۲) «بحران علم سیاست در ایران»، **علوم سیاسی**، دوره‌ی ۶، شماره‌ی

۱۳، زمستان (۱۳۸۲) «نظام سیاسی آینده‌ی افغانستان»، در کتاب سیداکبر زیوری،

«مطالعات، سخنرانی‌ها، و بحث‌های کنفرانس قانون اساسی میثاق

بلخ، جیحون.

«خراسان بزرگ و خراسانیان (در دیدگاه و اندیشه‌ی فردوسی)»،

«خراسان بزرگ»، شماره‌ی ۴۸، پاییز.

«کامی فردی، زهرا؛ عرب، حسین (۱۳۹۰) «تحلیلی بر عوامل ژئوپلیتیک در

«خراسان بزرگ»، **پژوهشنامه‌ی خراسان بزرگ**، سال ۲، شماره‌ی ۵،

طاهر، ابوالقاسم (۱۳۴۸) **جغرافیای تاریخی خراسان از نظر جهانگردان**، بی‌جا:

شورای مرکزی جشن شاهنشاهی ایران.

عزتی، عزت‌الله؛ قاسمیان، عابدین؛ کریمی پاشاکی، سجاد (۱۳۹۱) «تحلیلی بر ژئوپلیتیک

خراسان بزرگ و تبعات آن بر مناطق شرقی ایران»، **پژوهشنامه‌ی خراسان بزرگ**، سال

۳، شماره‌ی ۶، زمستان.

عزتی، عزت‌الله؛ شگری، شمس‌الدین (۱۳۹۳) «خراسان بزرگ محور ترانزیت، امنیت و

توسعه‌ی شرق کشور»، **پژوهشنامه‌ی خراسان بزرگ**، سال ۵، شماره‌ی ۱۶، زمستان.

کشوردوست، علیرضا (۱۳۹۱) «خراسان بزرگ در فرآیندهای زمان: گذری بر تاریخ و

جغرافیای خراسان بزرگ»، **پژوهشنامه‌ی خراسان بزرگ**، سال ۳، شماره‌ی ۸، پاییز.

گل محمدی، احمد (۱۳۸۹) «آسیب‌شناسی آموزش تاریخ سیاسی (مطالعه‌ی موردی درس

تاریخ تحولات ایران)»، **پژوهشنامه‌ی انجمن ایرانی تاریخ**، سال اول، شماره‌ی ۴،

تابستان.

لسترنج، گی (۱۳۷۷) **جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقی**، ترجمه‌ی

محمود عرفان، تهران: علمی و فرهنگی، چاپ سوم.

مدیرشانه‌چی، کاظم (۱۳۴۷) «حدود خراسان در طول تاریخ»، **نشریه‌ی دانشکده‌ی علوم**

معقول و منقول دانشگاه فردوسی مشهد، اسفند.

مفتاح، الهامه (۱۳۷۶) **جغرافیای تاریخی بلخ و جیحون و مضافات بلخ**، تهران:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

یاحقی، محمدجعفر (۱۳۷۷) «خراسان پژوهی، در آغازی فرخنده»، **خراسان پژوهی**،

سال ۱، شماره‌ی ۱، بهار و تابستان.

http://www.bbc.co.uk/persian/sport/2011/12/111211_ha_afghan_football_india_final.shtml

http://www.bbc.co.uk/persian/world/2011/11/111102_116_shakuri_interview.shtml

http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2011/05/110516_123_persian_lan_gel_shahnameh_city_rm.shtml